

PROJECTE D'HISTÒRIA GRÀFICA DE L'URGELL *Jaume Espinagosa i Marsà / Gener Gonzalvo i Bou*

Introducció

En el decurs dels darrers anys s'ha revalorat, a Catalunya, la gran vàlua històrica i documental dels arxius d'imatges. Com a conseqüències directes d'aquests condicionaments positius, han estat, d'una banda, la dignificació d'aquests arxius, la millora de les condicions de conservació, i la seva adequada catalogació, la qual cosa ha possibilitat un augment de la seva consulta, i d'una notable divulgació, al mateix temps que s'han endegat nombroses campanyes de localització i recuperació d'aquests materials¹.

Des de fa un cert temps, des de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga, el Museu Comarcal de l'Urgell, i la regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Tàrraga, s'havia fet sentir la necessitat de recuperació del patrimoni en imatges, i d'una posterior edició d'una història gràfica de la ciutat. Posteriorment, l'objectiu es va ampliar, en el sentit de realitzar una història gràfica d'àmbit comarcal, que tenia el suport del Consell Comarcal i el de tots els ajuntaments de l'Urgell. Un projecte, doncs, que té com a tret distintiu la seva dimensió comarcal, que no disposa, fins ara, de cap precedent al nostre país. Podríem sintetitzar els nostres objectius en tres punts bàsics:

1. Una tasca de recuperació de la documentació gràfica de la comarca de l'Urgell, i la seva reproducció i catalogació. Això possibilita la formació d'un arxiu fotogràfic comarcal, custodiat a l'Arxiu Comarcal, que salvaguarda una part important del nostre patrimoni històric.
2. Dotar la comarca de l'Urgell d'un treball historiogràfic rigorós, on quedin reflectits, gràficament, l'evolució històrica de la comarca i els seus trets més distintius.
3. Aquesta història gràfica comarcal està pensada per servir com a possible model, amb vista a iniciatives semblants a d'altres comarques.

1. Estructura del treball

1.1 *El marc cronològic*

La delimitació cronològica del treball abastarà des del final del segle XIX, data dels nostres primers documents gràfics conservats, fins a l'any 1991. En el nostre projecte, presentem una divisió o periodització cronològica, indispensable per donar una estructura coherent a la nostra història gràfica:

- a) 1862-1900. Des de l'impacte que suposa la inauguració del canal d'Urgell, fins al canvi de segle.
- b) 1901-1931. El llarg camí vers la modernització, centrada en el fort creixement de la ciutat de Tàrraga.
- c) 1931-1939. L'impacte de la II República i la Guerra Civil.
- d) 1940-1975. El període franquista a la comarca de l'Urgell.
- e) 1976-1991. El retorn de la democràcia a les nostres viles.

1.2 *La divisió temàtica*

La nostra història gràfica vol recollir una visió àmplia, a partir del testimoni gràfic, de l'evolució política, econòmica, social i cultural de la comarca de l'Urgell. Dins de cadascun dels blocs cronològics —sempre relatius— que perioditzen la nostra obra, haurem de desenvolupar una sèrie d'àmbits temàtics concrets de la realitat vital de la comarca:

- Vida política
- Economia i comerç

- Cultura
- Urbanisme i patrimoni arquitectònic
- Ensenyament
- Costums, festes i tradicions
- Entitats i associacionisme
- Premsa
- Esports
- Vida religiosa
- Successos

D'altra banda, alguns àmbits temàtics, com per exemple l'urbanisme i el patrimoni històrico-arquitectònic, rebran un tractament monogràfic. D'aquesta manera, hom podrà copsar de manera més clara i entenedora la seva evolució i vicissituds al llarg del temps.

2. Procés de treball

2.1 En un primer moment, s'ha efectuat una recerca bibliogràfica d'altres models d'històries gràfiques editades al nostre país².

2.2 Recerca del material gràfic, tant d'àmbit públic com privat. En un primer moment, disposàvem dels fons fotogràfics de l'Arxiu Comarcal de Tàrraga (amb més de 2.000 unitats) i del Museu Comarcal de l'Urgell. Fins a la data, citem alguns dels centres públics o privats on hem efectuat la nostra recerca: Arxius Comarcals de Balaguer i Cervera, Arxiu d'Imatges de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida), Arxiu Agustí Duran i Sanpere (Cervera), Arxiu del monestir de Santa Maria de Vallbona, Institut Municipal d'Història de Barcelona, Arxiu Mas de Barcelona, Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (Barcelona), etc. Aquesta recerca ha donat resultats molt positius, i podríem dir que a hores d'ara és una fase gairebé finalitzada.

D'altra banda, mitjançant una campanya pública de sensibilització en els mitjans de comunicació locals i comarcals de l'Urgell, hem endegat la recollida de material gràfic, donat o cedit en dipòsit per part de persones i entitats de la comarca, de gran importància per a la recuperació d'aquest vessant del nostre patrimoni documental. Cal dir que, en aquest sentit, l'elaboració d'aquesta història gràfica ens ha permès d'incidir en la localització i salvaguarda de molt material gràfic inèdit, que, de ben segur, en un futur, es podria haver perdut irreversiblement.

2.3 Reproducció i catalogació del material gràfic recollit. La tasca de catalogació s'està portant a terme, a hores d'ara, a l'Arxiu Comarcal. Aquest procés ha tingut molt en compte les propostes de classificació de les normes publicades pel Departament de Cultura, l'any 1982, i els sistemes de classificació i d'informatització portades a terme a l'Arxiu Històric Comarcal d'Igualada³.

2.4 Tot el material gràfic recuperat —i afegit als fons documentals preexistents a l'Arxiu Comarcal de Tàrraga—, després del procés de registre i catalogació, ha estat tractat informàticament, tenint també molt en compte l'esplèndida experiència, citada anteriorment, de l'Arxiu Comarcal d'Igualada⁴.

2.5 Elaboració del llibre. Prèviament, haurem d'haver fet una selecció de tot el material a la nostra disposició. Es preveu publicar un miler de fotografies i d'altres materials gràfics. Cal dir que en la tasca prèvia de recollida de material, i en la de selecció i redacció dels textos explicatius, disposem de la valuosa col·laboració d'un equip de treball format fonamentalment per historiadors i erudits locals de diverses viles de l'Urgell. Aquesta és una experiència molt positiva, i que creiem indispensable per a un treball d'àmbit comarcal. En aquest sentit, és una manera de treballar que recomanem ben especialment. La publicació de la *Història Gràfica de l'Urgell* està prevista per l'any 1993.

2.6 Muntatge d'una exposició sobre la història gràfica de l'Urgell, com a suport divulgatiu de la tasca realitzada. Aquesta mostra vol tenir un caràcter itinerant, tant a l'interior de la comarca, com a d'altres llocs que hi estiguin interessats. Paral·lelament, com a suport a l'exposició, està prevista l'elaboració d'un vídeo⁵.

3. Índex del llibre

3.1 Presentació, a càrrec del president del Consell Comarcal de l'Urgell.

3.2 Introducció històrica general. Metodologia emprada en l'elaboració de la història gràfica.

3.3 Estampació gràfica del material seleccionat, estructurat a partir de la divisió essencialment cronològica de l'obra. Els textos explicatius de cada element gràfic publicat tenen la intenció d'ésser, alhora, rigorosos i sintètics. Cada capítol de l'obra estarà encapçalat per una introducció específica. També hem d'assenyalar que es publicaran materials gràfics complementaris, prou importants per ells mateixos, però que, a vegades, poden suplir mancances provocades per la inexistència de fotografies en un tema o una època determinada: capçaleres i articles de premsa, cartells, programes de mà, segells d'entitats, documents, etc.

3.4 Índexs: onomàstic, toponímic i temàtic.

3.5 Llistat dels arxius consultats, i en general, de la procedència del material publicat.

3.6 Agraïments.

3.7 Col·laboracions.

3.8 Bibliografia consultada.

4. Consideracions finals

Voldríem, per acabar, fer uns suggeriments amb vista a l'edició i difusió d'aquest tipus de publicacions. Per la nostra banda, volem recomanar:

a) Una campanya de subscripció popular.

b) Gestionar amb alguna editorial d'àmbit nacional la viabilitat de l'edició del llibre.

c) Demanar el suport de les diferents institucions públiques. En el nostre cas, disposem, afortunadament, a més del suport fonamental de les institucions d'àmbit nacional i provincial, i del Consell Comarcal de l'Urgell, el de tots els ajuntaments de la comarca, que d'acord amb les seves pròpies possibilitats, han recollit amb entusiasme aquest projecte, encapçalats per la important col·laboració de l'Ajuntament de Tàrrrega, com a capital comarcal.

d) Recerca d'ajuts econòmics privats.

Aquesta nostra breu comunicació no té altre objectiu que el de donar a conèixer, dins el marc d'aquestes importants Jornades, l'experiència d'elaboració d'un Arxiu d'Imatges de la comarca de l'Urgell, i de la preparació d'edició d'una història gràfica de l'Urgell. Hem volgut que aquestes línies no fossin excessivament feixugues, car podríem haver esmentat molts detalls, alguns potser significatius, de la nostra experiència, iniciada el 1991 i ara encara en curs de finalització. D'una manera senzilla, doncs, hem volgut deixar constància d'una tasca de salvaguarda i difusió del patrimoni documental d'una comarca rural de la Catalunya interior. Certament, podríem esmentar les nostres limitacions i dificultats que, lògicament, també hem patit. Tanmateix, creiem que és millor donar una lectura positiva de l'experiència, no solament per testimoniar, en aquestes Jornades, la tasca, modesta però entusiasta, que la comarca porta a terme, sinó també com una feina que pot servir de model per a altres comarques

catalanes de característiques socio-econòmiques i demogràfiques similars a la nostra comarca de l'Urgell.

5. Apèndix

Organigrama de l'equip de treball

Consell Comarcal de l'Urgell
Ajuntament de Tàrrega
Ajuntaments de la comarca

Museu
Comarcal

Arxiu
Comarcal

Equip de Coordinació
Jaume Espinagosa, Gener Gonzalvo, Jordi Serés
Grup de col·laboradors comarcals

NOTES

1. En relació amb tot això, hem de tenir molt en compte les *Actes de les Primeres Jornades de La imatge i la recerca històrica*, Girona: Ajuntament de Girona, 1990.
2. En aquest sentit, citem alguna de les obres consultades: BARRULL, Jaume; MIR, Conxita, i altres: *Història Gràfica de Lleida*. Lleida: Pagès Editors, 1991; CASALS, Núria; PADRÓ, Jordi: *Història Gràfica de Badalona*, 1987, I (1880-1939). Badalona, Ajuntament de Badalona, 1987; ANGUERA, Pere; ARNAVAT, Albert; AMORÓS, Xavier: *Història Gràfica del Reus contemporani*, I, 1803-1939. Reus: Ajuntament de Reus, 1986; TORRAS i RIBÉ, Josep M.: *Igualada. Una història en imatges*. Barcelona: Oikos-tau, 1982.
3. ALBERCH, Ramon; BARRIACH, Francesc; PANYELLA, Vinyet: *Els arxius històrics municipals: normes bàsiques de classificació*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1982, pp. 48-49; LLACUNA, Pau: "Arxiu Històric Municipal d'Igualada", a *Guia dels arxius històrics de Catalunya*, 1. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1982, pp. 54-61. També hem disposat de material cedit gentilment per la Sra. Marta Vives i Sabaté, directora de l'Arxiu Històric Comarcal d'Igualada, important amb vista a una correcta adaptació del quadre temàtic de classificació i la seva informatització. Finalment, hem consultat: ALBERCH, Ramon; FREIXAS, Pere; MASSANAS, Emili: *L'arxiu d'imatges. Propostes de classificació i conservació*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1988.
4. El nostre quadre de classificació contempla, fins ara, 68 entrades temàtiques. Quant a la informatització, hem elaborat una base de dades amb els següents camps de catalogació: Núm. de Registre, Signatura sistemàtica, Àmbit temàtic, Descripció, Data, Lloc, Població, Comarca, Núm. de clixé, Núm. de caixa (localització topogràfica), Format, Tipus de Document, Autor, Procedència, Estat de conservació i Observacions.
5. Cal no oblidar el material àudio-visual. Nosaltres disposem de diverses filmacions conservades a l'Arxiu Comarcal de Tàrrega. Recentment, hem pogut recuperar dues cintes cinematogràfiques, referides a les festes majors de Tàrrega de 1914 i 1916, gràcies a la tasca de restauració de l'Arxiu de la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya, institució a la qual agraïm públicament aquest inestimable servei. Òbviament, aquest material serà una part destacada en l'elaboració del vídeo complementari de l'exposició.